

que jo, ahora, compararia amb el port. ant. *refega* 'sobresalt, ratxada'.

O sigui, en suma: se'ns va imposant la convicció que *refrega* o *refega* és el mateix mot que *ràfega*, passant de la idea de 'ratxa' a la de 'tanda o tongada de temps, de gent etc.'. Car també és possible de dir en català i en castellà *una ratxa de gent, fer una cosa a ratxes* o *a ratxades*, com hem vist a *rafegades*. Ara bé només en català *refegar* (< *refregar*) es pronuncia igual que *rafegar*, i en la nostra llengua els postverbals de terminació àtona són més freqüents que en les llengües veïnes, i germanes més sortades, del Ponent: recordem *rossec* de ROSSEGAR, *càvec* de *cavegar* (CAVAR), *xàfec* d'(a)rafegar (XAFAR), *bàtec* 'cop o batzegada d'aigua' de *bategar*, *tràfec* de *trafegar* etc.

És, doncs, ben versemblant, en fi, que *ràfega* es vagi formar en català com a postverbal de *refregar* (pronunciat *rafegar*); i que des d'aquí es vagi encomanar als castellans, quan aquests, per obra d'Isabel la Catòlica (amb la complicitat del marit Trastàmara), here-taren de nosaltres el domini del mar. També els nostres mallorquins i barcelonesos, en el S. xv, anaven fent cabotatge més enllà de l'Estret, cada cop més al Nord i al Sud, a mesura que els corsaris turcs anaven esquistant nos el comerç mediterrani. Des dels nostres i per conducte andalusí, ho agafaven i desplegaven els navegants portuguesos. Cosa que explica molt bé que en portuguès romangués el mot més refractari que en castellà a la innovació catalana, amb accent inicial No del tot, però, car Bras de Oliveira usa *rafa* (parlant el 1903, del Mediterrani), i s'ha dit també en aquesta llengua *rafada* «violència súbita mas passageira de un vento» (cita de Pratt, *RLus* xx, 125-126).

I és raonable, que en els Pirineus aragonesos o gascons, on es conserven les sordes intervocàliques, vagi néixer una altra variant. Lavedà *arrubèque* «coup de temps mauvais dans la belle saison» (Cordier, *Dial du Lavedan*, p. 27), bearn *arrubecade* (Palay), d'on l'alt-vallespirenc *rufacada* «giboulée» (Jampy, gloss de *Flors i Violes collides en les Muntanyes de Canigó*), 'rampell de mal humor' AntCayrol (*Cont Cerd*, 62); *ALI* en el Ross, mapa *giboulée*, *Atl* vi, i una novel·la cerdana de NOLLER D'on el regressiu *rufaca* 'vent borrascós', que jo mateix he sentit sovint a la Cerdanya central [1932] i en el Cadí, i ja es va usar en l'*Atl* «ira de Déu, que dorms?», oh no, que a *rufaca* / sa càrrega, la torre d'arrels de ferro, esbat, / com sacudeix la seva, de fruyts y fullaraca, / l'alzina que l'espurna del cel ha corsecat» ix, 14a, afegit del 1878.

Tant l'un com l'altre sovint en les guies pirinenques de CÉSAR A. TORRAS, Soler Santaló i Pau Vila (v. infra), i en el Canigó: a Prada anomenen *còrrec* i ruta de les *Rufagues* als que pugen al S cap al Coll de Creu i per tant a un pas obert cap a la Vall de Clarà, que barxa del Canigó, 1960, Verdagner va usar més d'un cop *pedregada rufagosa* («si envolts en *rufagosa*, massissa, pedregada / ---», *Canigó* iv) o bé («hi deixaren exercits petgegollalls, / passant-hi a *rufagades* - a foc y sanc», *Canigó* viii, 180) On, com en metamòrfo-

sis ovidianes, van apareixent-se en diverses formes les *rafegades* de Jampy i de Vayreda, d'En Bas, d'Àgulló: «com una ullada de sol de març que s'escorre, entre una *rufagada* de neu rodona y una tamborinada de calamarsa», *La Punyalada* xi, 174 (139); «ventada», Fontserè (*CiFiNat.*, 225). I en un clàssic sonet de Carner: «FIDELITAT. Un salze vell aquesta riba empara / --- / ja, malmenat pel vent, s'acaramulla / el trist fullam vora la soca mare / Vindran els dies de delit encara; / bé li ho prediu --- a vora el cim, la fulla / que hi menyspreà la *rufagada* avara; / car sí, llarga com mai, la nit davalla, / la fulla, l'encongida romanalla, / fins quan, punyent, el gebre la trastoca, / parla d'una futura revifalla, / amb veu poruga, a cada instant més poca: / i, tot finant, rejoyeneix la soca» 1942 (*Les Monjoies*, 44, O C, 403).

És clar que la labialització de *ef'* en *uf'* no presenta dificultat, encara menys puix que podia ajudar-hi *temps rúfol* 'mal temps'; cf. el cors *rùfulu*, *garrùfulu* «turbine di vento» (MLWagner, *Litbl* xxxvi, 285) on, com és lògic, han vingut a sumar-se els nostres mots amb l'it. *réfolo* supra. *Rufaquejar*, *aguejar*. *Rufaga* «tempestat de neu, borrasca», Pau Vila (*La Cerdanya*, p. 51, i gravat v de la p. 48).

En conclusió en *rufagada* hi ha ajudat aquesta influència, en allò i en *rufaca* hi ha contribuït la de la fonètica centro-pirenaica, i en *refega* intervé el joc de l'analogia, però, en definitiva, resulta ben clar que tots tres tipus són el mateix que el *ràfega* nàutic i huracanat, a desgrat de les llacunes que ens deixa obertes la història filològica, tan incompleta en aquest capítol. I que l'arrel de tot plegat fou en català, no pas a Portugal ni a Itàlia.

DERIV Per a la major part veg supra *Rafagueta*; *rafaguilla*, val, Escrig 1851. *Rafeguer* 'conjunt de coses que van passant' (en el vigatà Genís Aguilar, que ajuntem amb els *rafegada*, *refèga* i *rafegalls* citats).

¹ *Diz di Marina dell'Accademia d'Italia*; Casaccia, *Diz Genovese*, s. v. *ràfega*, *Litbl* xxxvi, 285.

Rafegut, V. *ràfec*

Rafejar, no existeix. És el ross. *refutxar*, manlleu de l'occità (vol III, 962b25ss) malentès per Bulbena, de qui després el copià la infecta recopilació de Grieria

RAFEL, RAFELET o RAFET, nom d'un peix, diverses espècies del gènere *Trigla*, algunes de les quals s'han comparat amb una oreneta perquè en saltar sembla que voli damunt l'aigua: d'aquí que se n'hagi dit també *peix de Sant Rafel*, o simplement *rafel*, per comparació amb un àngel volador. □ 1ª doc: *rafflet* [o s'havia de llegir *rafelet?*], 1518, *AlcM*; *rafel*, 1787; *rafet*, c. 1800, Sanelo

² Veiérem dues menes de peix a Cala Rajada (1969), que el nostre pescador distingí com *ar rāfēl* i *ar rā-fēlēt*, i l'oceanògraf Duran i Ordinyana identificà el primer amb la *Trigla Lyra*, però el pescador advertí que el segon era més corrent. «Un peix *rafel* o oriola» en un doc mall de 1787 citat per *AlcM*, ex-